

ma se osobito ističu J. Maréchal i J. Maritain, na kojima se De Finance najviše nadahnjivao, kao i oni koji ne dijele ovu nazovimo je klasičnu liniju, poput Descartesa, Kanta, Husserla i Heideggera.

U središtu ovih razmatranja nalazi se pojam »otvorenosti« ili »autotrascendencije«, koji je za De Financea od iznimne važnosti jer ukazuje na vlastitost i posebnost ljudske egzistencije, tj. pokazuje duhovni aspekt čovjekove ontološke strukture, po kojemu on jest ono što jest, dakle čovjek.

U ovom kontekstu neizbježno izranja u prvi plan problematika *sebesvijesti* i *slobode*, koju autor, na temelju pomne analize onoga što obuhvaća Tomina *reditio completa*, produbljuje s osobitom pozornošću, dolazeći na koncu do zaključka da ono ili onaj, prethodno identificiran kao Totalitet bitka, tj. *Ipsum Esse Subsistens*, mora biti osobna stvarnost najvišeg stupnja.

Nakon što je jednom strogo spekulativnom analizom demonstrirao mogućnost *metafizičke subjekta*, u trećem dijelu autor usmjeruje svu pozornost na pojam *altérité* (koji označava relaciju prema drugom subjektu, prema jednom *ti* i njegovoj drugotnosti, različitosti). U problematici označenoj pojmom *altérité* Pavlović prepoznaje središnju točku cjelokupne De Financeove refleksije, koja ga, upravo zbog metafizičkog okružja u kojem je sagledava, čini različitim, originalnim u odnosu na ostale autore koji su se bavili ovom problematikom, u prvom redu se misli na M. Bubera i E. Lévinasa.

Posebnu pozornost ovdje zaslužuje razlaganje o *altérité interne* (unutarnja drugotnost), temeljenoj na metafizičkom jedinstvu subjekta, čije se nadvladavanje postavlja kao uvjet mogućnosti za realizaciju onoga što se naziva *altérité externe*, ili odnos prema onome što nisam *ja*; prije svega se ovdje misli na relaciju prema drugom subjektu, prema

jednom *ti*, koja je nezaobilazna na putu prema fundamentalnoj otvorenosti i *ja* i *ti* prema Drugome, Apsolutnome.

U pristupu problematici izraženoj kroz pojmom *altérité*, upravo zbog činjenice njezine ukorijenjenosti u metafizici, na poseban se način očituje sva originalnost De Financeove misli, koju Pavlović uspijeva vješto iznijeti na vidjelo, objedinjujući različite teme i polazišta kojima je u raznim De Financeovim djelima ušao u trag, demonstrirajući s jedne strane unutarnju koherentnost njegove misli te s druge vlastitu sposobnost za produbljevanje i sintezu.

U tom smislu istraživanje koje je Pavlović objelodanio u ovom sadržajnom svesku predstavlja značajan doprinos, osim upoznavanju šire publike s filozofijom J. de Financea, i promišljanju pitanja o značenju i smislu ljudskog postojanja, promatranog iz perspektive njegove relacije prema drugome te u konačnici prema Drugome (Apsolutnom), koji je ontološki izvor i temelj svakog postojanja, a time i relacioniranja.

Imajući na umu iznimnu važnost problematike odnosa s drugim, s njegovom različitošću u današnjem globaliziranom svijetu, ne treba posebno naglašavati aktualnost tematike koju knjiga obrađuje¹.

Giorgia Salatiello

Stjepan Baloban, *Između slobode i podložnosti. Kršćanin i svijet*, Kršćanska sadašnjost, 2010, 256 str.

Knjiga »Između slobode i podložnosti« djelo je autora dr. sc. Stjepana Balobana, redovitog profesora na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i pročelnika Katedre socijalnog nauka Crkve na istom fakultetu. Kršćanska obiteljska revija »Kana« počela je prije nekoliko godina s objavljivanjem redovitih kolumni dr. Stjepana Ba-

1 Tekst je izvorno napisan na talijanskom jeziku pod naslovom »Io e L'Altro. J. De Finance: una prospettiva metafisica sulla relazione intersoggettiva«. S izvornoga na hrvatski jezik preveo ga je Anto Ložuk.

lobana, koje su kasnije objavljene i u »Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije«. U njima autor socijalnim govorom Crkve pokušava dati doprinos traženju rješenja za brojna pitanja razvoja hrvatskoga društva i Crkve u njemu. Korice ove knjige ispunjene su upravo spomenutim člancima, koji su tiskani na 256 stranica u izdanju Kršćanske sadašnjosti.

Život nas često ostavlja na vjetrometini trajne čežnje za slobodom s jedne, te trajnih naleta podložnosti svake vrste i oblika s druge strane. A svaki čovjek u dubinama svojeg bića osjeća potrebu ostvariti se kao slobodan čovjek — pred samim sobom, pred drugima i u konačnici pred samim Bogom. No konkretni život, kako osobni, tako i javni, svjedoči o tome koliko je to teško ostvariti. Mnogo je pokušaja i promašaja oko nas u pokušaju ostvarenja one istinske slobode. No za kršćanina nema nikakve dvojbe treba li nastaviti potragu za njom. Jer onaj temeljni kršćanski poziv na sličnost s Bogom upravo je poziv na ostvarivanje slobode, i to svakodnevno, u osobnom i javnom životu, u društvu i u Crkvi. I upravo na temelju te istinske slobode, koja je ujedno i dar, i zadatak, čovjek može mijenjati sebe i utjecati na promjene oko sebe.

Kako sam autor veli, ova je knjiga »nastala kao odgovor na trajno pitanje novije hrvatske društvene i crkvene povijesti: Kako u vremenu iznenađujućih i običnom čovjeku često teško razumljivih promjena u svijetu i u Hrvatskoj ostati *svoj na svome* i ne dopustiti *da drugi sa mnom manipulira*, bilo da je riječ o mojem osobnom životu, mojoj obitelji, kraju iz kojega dolazim ili je riječ o mojem hrvatskom narodu i slobodnoj državi Hrvatskoj«. Teme koje knjiga obrađuje jednako su aktualne za intelektualca i običnog čovjeka, za one koji imaju moć i vlast, kao i za one koji se osjećaju gurnutima na margine društva i napuštenima. Ipak, činjenica je da nemaju svi jednak utjecaj i ulogu u hrvatskom društvu.

Među nezaobilazne čimbenike koji su oblikovali naše društvo kroz povijest spada Katolička crkva, kako službeni predstavnici, tako i svi njezini članovi, vjernici laici. Upravo na to se odnosi podnaslov ove knjige, *Kršćanin i svijet*. Hrvatski kršćanin pozvan je u ovim povijesno prijelomnim vremenima dati svoj doprinos određivanju budućnosti hrvatskog naroda i društva.

Iako se ponekad čini kako je čovjek danas nemoćan da nešto promijeni, svećenik i teolog Stjepan Baloban ima hrabrosti i ovom knjigom želi potaknuti čitatelje da i sami podignu svoj glas, da daju doprinos promjeni nabolje. Važno je znati da se bez veće promjene u društvu, posebno promjene mentaliteta, ne mogu dogoditi ni promjene u osobnom životu. Ne treba očekivati *nekoga drugoga* da svojim političkim ili gospodarskim utjecajem ili novcem promijeni hrvatski *mentalitet podložnosti*. Takva »mesijanska« očekivanja samo još više pogoduju razvoju podložnosti i svojevršne nemoći. Takvom ozračju moramo se suprotstaviti stvaranjem ozračja *slobode*. Slobodan čovjek kadar je stati na kraj *moćnicima svih vrsta*, obračunati se s korupcijom, amoralnim familijarizmom, zapravo svime onime što priječi razvoj slobodnog društva i u njemu slobodnog čovjeka, koji kao takav svoje kreativne snage može usmjeriti u stvaranje zajedničkog dobra.

To su teme koje kroz 43 naslova (ili članka) autor obrađuje u knjizi »Između slobode i podložnosti. Kršćanin i svijet«. Osnovna nit vodilja ovih tekstova je promicanje dostojanstva ljudske osobe, i to u svjetlu socijalnog nauka Crkve. Kako sam autor veli: »Tekstovi nisu rezultat *kabinetskog rada* već su nastajali kao rezultat razgovora, rasprava i, što bih posebno htio naglasiti, kao rezultat nerenja sa situacijom nemoći u hrvatskom društvu koja se izražava riječima *tu se ništa ne može učiniti*«. Tako autor ne ostaje tek na *bespomoćnoj analizi stanja*, nego nudi dijaloški okvir za izgradnju

hrvatskoga društva u kojem će svatko moći dati doprinos boljitku hrvatske budućnosti i svakog njezina državljanina.

Neupitno je kako autor kroz ovu knjigu naviješta onu Pavlovu: »Za slobodu nas Krist oslobodi!« (Gal 5, 1). Svima koji knjigu otvorena uma i srca prime i promisle sloboda koju Krist daruje postat će ne samo bliža; ona će postati dio njihova života.

Antonio Kolar

Mirza Mešić, *Islam iznutra*, Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatske »Preporod«, Zagreb, 2010, 212 str.

Iako je prošlo već punih deset godina od 11. rujna 2001. godine, kada su se nakon američke okupacije Iraka i Afganistana pripadnici terorističkih skupina poslužili temeljnim postavkama islama i u njegovo ime, zlorabeći ga, napali u New Yorku simbole suvremenoga zapadnjačkog društva, utemeljenog na kršćanskoj tradiciji, mnogi neprestano postavljaju pitanje — što je to islam? Je li to ona najmlađa monoteistička religija koja bi trebala propovijedati mir među narodima ili je to religija koja se u određenim okolnostima pretvara u političku, a time zacijelo i u ratničku ideologiju? Je li dakle islam religija ili ideologija?

Radeći već preko jedanaest godina kao zaposlenik Islamske zajednice u Zagrebu, mr. sc. Mirza Mešić (Čelić, BiH, 7. 3. 1976), autor ove knjige, imao je mnoštvo prigoda, kako to i sam navodi u uvodnim napomenama, da se u različitim susretima s predstavnicima drugih konfesija, posebno kršćanskih, upozna s gore navedenim dilemama. Temeljem stečenih iskustava iz neposrednih razgovora, ali i iz dostupne pisane literature i suvremenih medija, bilo mu je kao iskrenome, i uz to praktičnome vjerniku muslimanu jako stalo u jednoj nemuslimanskoj sredini, u kojoj je, istina, islam priz-

nat kao religija, s onim što taj islam u svojoj biti uistinu jest, i pokazati da on nije teroristička religija, kako ga se često voli nazivati, te da je besmisleno osobe koje samovoljno zlorabe temeljne postavke islamskoga nauka nazivati »islamskim« teroristima. Oni mogu biti teroristi, ali zacijelo ih se ne može zbog navedene zlorabe nazvati »islamski«. Nošen idejom da svima onima koji dolaze »izvana« pokaže što je uistinu islam »iznutra«, koja je njegova povijest, tko mu je utemeljitelj i, povrh svega, koji on nauk propovijeda te kakav je njegov stav prema kršćanstvu i židovstvu, Mešić je napisao veoma vrijedno i svima nama veoma korisno djelo, naslovivši ga *Islam iznutra*.

Knjiga *Islam iznutra*, u izdanju u Hrvatskoj veoma cijenjenoga i po njegovanju islamske tradicije prepoznatljivog Kulturnog društva Bošnjaka Hrvatske »Preporod«, obasiže 212 stranica, i pored *Uvodnih napomena*, *Pojmovnika*, *Popisa korištene i preporučene literature* te tekstova dviju recenzija, sadrži i dva zasebna poglavlja, koja uzevši zajedno, čine jednu skladnu cjelinu.

U prvome dijelu knjige autor govori o islamu kao najstarijoj, ali istodobno i najmlađoj monoteističkoj vjeri. Čitatelji će se na ovome mjestu moći upoznati ponajprije s najosnovnijim pojmovnim određenjem islama, pa će tako znati da kratica *dž. š.* koja se nalazi iza imena Allah znači *Džellešanuhu* — *Uzvišeni*, a da kratica *a. s.* iza imena Muhammed znači *Alejhissem* — *Neka je Božji mir i blagoslov na njega*, dok tradicionalni pozdrav koji muslimani upućuju jedni drugima, ali i svima onima koji taj pozdrav prihvaćaju, glasi: *Es-selamu alejkum* — *Mir i spas vam želim*. U istome poglavlju autor govori o mnogim poslanicima vjere islama, naglašavajući da islam gleda na židove i kršćane kao na »narod Knjige«, jer su preko Božjih poslanika Abrahama (Ibrahima), Mojsija (Muse) i Isusa (Isae) primili Objavu (Stari i Novi zavjet), dok je Muhammed, a. s., kur'ansku